Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

GÜNÜMÜZ HEYKEL SANATINDA BİÇİM SİMGE ETKİLEŞİMİ

Metin KAR
Öğretim Görevlisi, Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü, metin.kar@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5736-0726

Kar, Metin. "Günümüz Heykel Sanatında Biçim Simge Etkileşimi". ulakbilge, 56 (2021 Ocak): s. 49–61. doi: 10.7816/ulakbilge-09-56-13

ÖZ

Geçmişten günümüze kadar kurulmuş olan uygarlıklardaki insan yaratıları simgesel dil özelliğine sahiptir. Simgeler toplumlar tarafından görsel iletişim dili olarak kullanılmıştır. İletişim için kullanılan biçimsel simgeler, biçim-içerik olarak sanatı etkileyerek, süreç içerisinde yeni anlatım dilleri oluşturmuştur. Bu özellikler simgelerin biçiminin minimal, anlaşılır ve kolay anımsanır olmasını sağlamıştır. Tarihsel süreç içinde yaratılan simgeler, başka yaratılara eklenerek kendini çok katmanlı, zengin içerikli anlatım alanlarına da taşımışlardır. Bunu ya kendini gizleyerek ya da açık şekilde yaparak sağlamışlardır. Bu nedenle simgeler, dönüşüm ve yeni anlatım perspektiflerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bir anlam dili olan sanat ve simgeler, biçim içerik birlikteliği içerisinde ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu etkileşim yaratılan eserlerin sanat yapıtı olarak diğer nesnelerden ayrılmasını sağlar. Sanat yapıtlarında simgelerin forma etkisi olduğu kadar içerik oluşumunda da etkili olduğu görülür. Heykelde form çözümlemelerinde simge biçiminin kullanılmasıyla yeni eserler yaratılmıştır. Bu yaratılar, simgelerin geçmişi üzerinde taşımasından dolayı zamansal iletişimi de sağlarlar. Çağdaş heykel sanatında simgelerin bu yönüyle kullanımı, yapıtlara anlam derinliği kazandırarak yeni biçimler yaratmada etkili unsurlar olmasına etken olmuştur. Simgelerden bütün dünya sanatı ve sanatçıları gibi, Türk sanatçıları da etkilenmiş ve zaman zaman eserlerinde bu biçimleri kullanmışlardır. Günümüzde simgelerden etkilenerek nesnel gerçekliğe karşı duygularını kendi yarattıkları biçimlerle anlatan birçok heykel sanatçısı vardır. Bu makalede bazı Türk heykel sanatçılarının simgesel biçimleri kendi yaptıkları heykel üzerinden değerlendirmelerini plastik çözümlemeler ile birlikte kuramsal birlikteliğine de değinilerek yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Biçim, içerik, simge, sanat, modern heykel

Makale Bilgisi
Geliş: 5 Ekim 2020 *Düzeltme: 3 Aralık 2020* *Kabul: 30 Aralık 2020*

© 2020 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Primitif toplumlar, inanç temelli ve gündelik yaşamı sürdürebilmek için basit minimal şekiller oluşturmuştur (Turani, 1999: 36). Bu biçimler doğa çıkışlı ve yalın olduklarından, simgeleştirilmiş bir nesnellikte kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Kültürler içerisinde yer alan ve aynı zamanda kültürlerin taşınmasında etkili olan simgeler günümüze çeşitli uygulamalarla gelmiştir. Bu, aynı zamanda biçimlerin süreklilik özelliği kazanmasını da sağlamıştır. Fransa'da Lascaux mağarasında ortaya çıkarılan biçimler, çizimler, simgesel olarak duvarlara çeşitli yöntemlerle işlenmiştir. Bunlar sanatın ilk örnekleri olarak gösterilir. Mağara duvarlarındaki resimlemelerde ele alınan konular genellikle gündelik yaşama ait kesitler ve av sahneleridir (Gombrich, 2002:40). İnsanların doğayı anlaması adına önemli olan bu çizimler, onların hayatta kalmasını sağlayan ve kültürel birikim için temeller oluşturan biçimsel ve estetik unsurdur. Kendinden sonra gelen nesillerin de aktarımlarıyla günümüze kadar ulaşan simgeler, sanatın içerisindeki yaratıların esin kaynağı olarak önemli bir yer tutmuştur.

M.Ö. 12.000 ile 9.500 yılları arasına ait, insanlığın ilk tapınak yapısı olarak gösterilen Göbekli Tepe'de, araştırmalar sonucunda ortaya çıkan, t biçimli stellerin üzerlerinde hayvanlara ait simgelerden oluşan kabartmalara rastlanmıştır. Bu tapınak, inanç temelli yapılmış ve avcı toplayıcı bir kültüre ait simgeler olan bu kabartmalarla dolu bir tapınaktır (Luckert, 2018: 56). Sonuç itibariyle, simgeler görsel bir anlatım dili olmasından dolayı dönemler hakkında bilgiler vermektedir. Bu biçimlerin gücü, eski toplumlarda görsel iletişimin özelliğinden gelmektedir. Hafıza, görsel olan bir şeyi kolay unutmadığından anlamsal ve biçimsel sürekliliği her zaman sağlamıştır. Simgeler, geçmişten günümüze biçimsel dil olarak toplumlarda kültürel birikimi sağlayarak, toplumların bu birikiminin taşıyıcı unsuru olmuşlardır. Dünya üzerinde yaşamış, yaşayan toplumlara ait kültürleri üreten ve aynı zamanda estetik unsurlar da olan simgeler, farklı sanatsal yöntemlerde kullanılmak yoluyla tekrar yapıt olarak ortaya konulmuştur. Simgeler; biçim içerik birlikteliğiyle, keşfedilecek simgeler, yeni kavram ve temalarla sanat yapıtlarındaki biçimsel etkilerini sürdürecektir. (Yıldırım ve Şimşek, 2003: 162)

Sanat yapıtlarına, simgelerin biçim ve içerik olarak etkisini ele alan bu araştırmada, toplumlar tarafından ortaya konmuş görsel simgelerin, insanlar arasındaki iletişimi sağladığı ve kültürlerin aktarımda etkili ve sürekli olduğu tartışılmaktadır.Toplumu oluşturan bireylerin kendi aralarındaki iletişim için ortaya çıkarılmış olan görsel simgeler, zaman içinde sanatta konumlanarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Zamanla sanatsal bir dil haline dönüşen simgeler, zihinsel yolla var olmalarından dolayı, sanatı bu yönüyle de etkileri altına almıştır. Heykelin yansıra sanatın birçok dalında farklı biçim ve içerikte ele alınarak yeni biçimsel ve içeriksel söylemler yaratılabilmesine alan açabilmişlerdir.

Bu araştırmada dokümanter yöntem kullanılarak, alanla ilgili, yazılı ve uygulamalı eserler dikkate alınarak literatür taraması yapılacaktır. Bu tarama, yapıtlarında simgesel unsurlar kullanan bazı Türk Heykel sanatçılarının eserleri gözlemlenmek ve çözümlenmek suretiyle devam ettirilecektir. Simge, heykel sanatında ifade ettiği anlam açısından problematiğe sahip olması sebebiyle kavram analizine yöneliktir.

Biçim ve İçerik

Biçim, yaşadığımız dünyayı algılamamızı sağlayan nesnel olgudur. Düşünme, hayal gücü gibi oluşumlara yönelimin, kavramlar yoluyla yeni nesnelerin, imgelerin form haline gelmesidir. Sanatsal olarak biçim, zihinsel aktivitenin sonucunda tekrar farklı biçim olarak doğadaki yerini alan sanatsal yaratıdır. Biçim algımızda yalnızca nesneye bağlı bir etkendir. "Ya hareketten ya da görünüşten çıkarsanabilen fiili biçimdir. Bir de nesnenin kişide uyandırmış olduğu zihinsel yolla ortaya konan değişken yapısıyla algısal biçim vardır" (A, Hildebrand, 2016: 29). Doğadaki nesneler, bütünü oluşturan tüm parçalar form olarak yer alırlar. Bunlar değişkenlik göstermediği için tanımlanmaları kolay olmaktadır. Zihinsel yolla algıladığımız nesnelerin biçimleri, aslına eklemlemeler yapılarak gerçeğinden farklı nesneler ya da tamamen doğaya yabancı yaratılar haline gelir. Bunlar, sanatçıların doğayı gözlemlemelerinin sonucu olan zihinsel yolculuktan sonraki algısal biçimle oluşturdukları öznel biçimlerdir. Algısal yolla ulaşılan biçim, geçmiş uygarlıkların ortaya koyduğu nesneler, simgeler, insan zihninde oluşan biçimler, ve yine insan eliyle ortaya konan, anlamlandırılan her şeydir. Sanatçıların ortaya koyduğu biçim "sanatsal yaratıların dış görünüşünden (kabuğu) ziyade, içeriğin iç yapısının anlatımının biçimsel durumudur" (Ziss, 2009: 105).

İçerik ise bir biçimi ya da olguyu oluşturan öğelerin ve süreçlerin tümüdür. Sanat, içerikten biçime doğru ilerleyerek nesnelleşir. İçerik, yaşamın kişide oluşturduğu birikimlerin yansıtılmasıyla nesnel hale gelen biçimdir. Bu, tamamen özgün ve bağımsız olan bir durumdur. Sanat, bu birikimlerin ve içsel yolculukların yani içeriğin

yapıt olarak yansımasıdır. İçerik, sanat yoluyla ulaşılan gerçeklik olarak, biçimse bu gerçekliğin yapıt şeklinde yansıması olarak ele alınabilinir. Bu iki kavramın etkileşimiyle sanat yapıtları kendi içinde anlamsal ve biçimsel bütünlüğe sahip olurlar.

Sanatta Biçim İçerik Etkileşimi

Sanat yapıtları biçim ve içerik birlikteliğinin bir bütünlük oluşturmasıyla ortaya çıkar. Bu birliktelik karşıtlık üzerine kurulmaz. Aksine, bir uyum esasına dayanır. Bu uyum, ortaya iyi bir yapıt konmasını sağlar. Eserlerin biçim-içerik birlikteliği sözkonusu olmazsa, biçim ön planda olursa, eser içerikten yoksun kof, herhangi bir nesne durumuna düşer. Tersine, içerik ön plana alınırsa, iyi bir biçime dönüşmemiş yapıt, verilmek istenen mesajı iletmede zayıf kalır. Bu ilişki bize ikisinin de bir yapıtta olmasının zorunlu olduğunu gösterir. Karşıtlık esasına dayalı değil, dengeli bir şekilde yapıtta yer almalıdırlar. Sanat yapıtları için iyi bir içerik ve bu içeriği anlatabilecek, içeriğin bütün zenginliğini ortaya koyabilecek bir biçim gereklidir. "Birbirini var eden, tek eserde buluşan iki ayrı kavramdır. Sanat yapıtının bu iki yanından biri olmadı mı, öteki yanı da var olamaz. Ne ki, daha önce de gördüğümüz gibi, biçimle içeriğin birliği kavramı ile biçimin içeriği karşılaması kavramını birbirleriyle karıştırmamak gerekir; çünkü ne denli görece olursa olsun, bu ayrım, doğruluğundan bir şey yitirmez" (Ziss, 2009: 129).

> "Sanatta biçim ile içerik ayrı kavramlar olamasına rağmen, bir eserde bütünlük oluşturmak için birbirlerine gereksinim duymaktadırlar. Bu ilişkinin sağlıklı olması için denge gerekmektedir. Bu iki kavram birbirine baskın olmamalıdır. Biçimle içerik arasındaki bağlılaşıklığı (correlation) incelerken, iki yandan hangisinin daha ağır bastığını sormak gereksizdir bizce. Yanlıştır böyle bir karşıtlık kurmak; çünkü biçim de, içerik de aynı derecede gereklidir ve hiçbir durumda biri ötekinin yerini tutamaz. Kof bir içeriğin eksiği, işlenmiş bir biçimle kapatılamaz; bunun gibi, anlam iletmeyen ve albenisiz bir biçimin kusuru da, ilginç bir yaratıcı fikirle ödüllenemez. Çağcıl yaşamın temel sorunlarını ortaya koymuş olsalar bile, okur da, seyirci de, zayıf yapıtlara sırtını çevirir. Dahası, bu gibi yapıtlar onları sinirlendirmekten öte hiçbir işe yaramaz; çünkü haklı olarak şöyle düşünürler: içerik ne denli derinse, o denli inandırıcı ve çarpıcı bir biçimle dile getirilmesi gerekir" (Ziss, 2009: 129).

Sanat yapıtlarında biçim ve içerikten sadece biçim ön planda tutulursa ortaya konan şey dekoratif herhangi bir nesne olmaktan öteye geçemez. Yapıt için ele alınan bu iki kavramdan biçim üzerindeki her türlü abartının, sanat yapıtının sanatsal değerini artırmayacaktır. " Biçim ve içerik ayrımının, aynı varlığını farklı görümümleri değil de gerçeklilikleri temel aldığını kabul etmek bir yapıtın duyarlı olan ile anlaşılır olanın birliği ile tanımlandığını tanımazlıktan gelmek anlamı taşır" (Lenoir, 2005: 198). Bu iki kavramın bir yapıt için birliktelik ve uyum içerisinde ele alınmalıdır.Yapıtların albenisini artırmak için dış yüzeyini varaklamak, onları muhteşem yapmaz, sadece kullanılan malzemeyi ön plana çıkartarak yapıtı bütünsel olarak zayıf bırakabilir. İyi bir sanat eserinin özelliklerine baktığımızda, biçim içerik olarak uyumlu, simgelerin anlatım gücüne yaklaştıkça etkisinin arttığını söylemek mümkün olacaktır. " Bu iki öğe sanat yapıtının içinde, yapıtın sunduğu düşüncenin özgün oluşu ölçüsünde, birbirinden ayrı olarak varolamaz " (Lenoir, 2005: 198).

Simgenin Tanımı ve Sanatla Etkileşimi

Simgeler bireyin doğrularına yabancılaştığı imgesel bir biçim ve içeriktir. Öznenin simge içerisinde gizlenmiş anlamı, her birini kendi öznelliğinde ele alarak imgesel unsurlarla birlikte incelenerek çözülebilir. Simgeler, yapıları gereği kapalı ve örtülüdürler. Simgeler, imgelerin kendi oluşturduğu gerçekliğe ilişkin, yoğun, içsel ve ussallığı kapsayan, anlam ilişkilendirmeleriyle tanımlanan biçimdir. Kendi aralarındaki ilişkileri göz önüne alarak biçimsel bir şekilde açığa çıkarmak gerekir. Bu ilişkilere dikkat edilmezse gizemli halinin anlatmak istediği dil kavranamaz ve bilinemezliği devam eder. Frolov'un ifadesiyle simge "hem işareti(imi) hem de imgenin gizil güçlerini (potansiyellerini) bir araya getirir; bunları iletişim bağlamında gerçekleştirir" (Frolov, 1990: 131). Modern psikolojinin kurucusu J.Lacan da imgeler için şöyle der: "Semboller yapısallaşmış bir dil'dir. Sembollerin nereden geldiğini değil, ne anlatmak istediklerini çözmek gerekir" (J, Lacan, Laplance J. , Pontalis J. B, 1967: 474). İmgelerle düşünmenin tarihi insanlık tarihi ile başlar. Büyü içerikli simgeler, neolitik dönem insanının yaşamının bir yaratımıdır. Sanatçılar bu gizemli simgesel biçimlere sürekli ilgi duymuşlar ve kendi yaratıları için esin kaynağı görmüşlerdir. Simgeselerin görsel, gizemli dili sanat için bir estetik unsur olarak değerlendirilmiştir. J.Lacan'a göre simgelerin dilini çözmenin zorluğunu, Jacobi'nin ortaya koyduğu tanımda da görebiliriz, "Almanca (Sinn bild) paylaştığı iki alanı da çarpıcı bir biçimde belirten bir bileşiktir: Sinn ya da anlam bilinçli mantıklı alanla ilgilidir. Bild ya da imge bilinçdışı mantık dışı alana aittir" (Jacobi, 2002: 132).

Simgeler, aynı toplumun bireyleri tarafından kabul görmüş ve gelecek nesillere kültür aktarımı yapan önemli bir kavramdır. Bugünün dünyasında simgeler geçmişle ilişki kurabilen görsel unsurlardır. Geçmişin inanç

biçimlerini gösteren, insanın yaşamla ve doğayla ilişkilerinden kaynaklanan görsellerdir. Çeşitli yollarla yaşama aktarılmış, konusunu mit ve destanlardan alarak zengin bir anlatım diline dönüşmüşlerdir. İlkel toplumların yapısını oluşturan düşünce ve inançların şekillendirdiği iletişim dili simgeler, toplumda yaşayan bireylerin anlamlarının bilindiğini kabul ettikleri ortak değerlerdir. Eski toplumlarda yazının ortaya çıkmadığı dönemlerde, iletişim sembollerle sağlandığından, biçim olarak da geliştirilmişlerdir. İlkel toplumların iletişim gereksiniminden ortaya çıkmış simgeler, dönemin sosyal, politik yapısı hakkında bilgi veren kaynaklar da olmuştur.

Simgelerin yoğun bir şekilde görüldüğü bir coğrafya olan Asya kıtası, medeniyetlerin beşiği olarak birçok millete ev sahipliği yapmıştır. Bu durum, sembollerin biçimsel yapılarının çeşitlenmesinin yanısıra, anlamsal olarak da çok katmanlılık özelliği göstermesini sağlamıştır. Toplumların ortaya koyduğu simgelerde benzerliklerin görülmesi, doğa ve yaşamla olan ilşkilerden kaynaklıdır. Dünyanın başka yerlerinde, başka coğrafyalarda doğa ve iklim şartlarının benzerliğinden dolayı gereksinimler birbirine yakın olmuştur. Doğa, inanç sistemleri içerisinde yer alan simgeler sayesinde insanlar arasında ortak evrensel bir dil oluşmuştur. Bir simgenin evrensel olması demek, içinde evrensel bir ilkeyi, yasayı ya da gerçeği barındırması demektir. Simgeler doğa çıkışlı biçimler olması sebebiyle farklı dil ve yazı sistemlerine sahip tüm insanlara aynı veya benzer şekilde hitap ederler. Bu yapı sayesinde yaratılarda, sanatın ilgi odağı olan estetik unsur bulunabilmiştir. Yapısında geçmişe ait birçok kültürel unsuru taşıyan biçimler, simge-sanat etkileşimi bağlamında, günümüz sanatı içinde yeni yaratılar çıkartılmasında etkili kültürel unsurdur.

Araştırma konusu olan simgeler, sanatın önemli yapısını oluşturan biçim, nesnelleştiği ilk imgeye bakıldığında karşımıza çıkan mağara duvarlarındaki çizimler ve hayatta kalma kaygısıyla oluşturulmuş inanç ve mitler, tarihte bir dizi güçlü sembol-sanat -biçim etkileşimi olarak günümüzde de devam etmektedir

İnsanlık tarihinin başlamasıyla birlikte insanlar doğa karşısında yaşamsal kaygılarla kutsallaştırdıklarının resim ve heykelini yapmışlardır. Bunları gerçekleştirirken kullanılan simgelerle zihinsel olarak yaratılan doğaüstü güçler varsayarak, düşündükleri ve olmasını istedikleri sonuca ulaşmak için simgesel biçimler üretmişlerdir. Dünyanın farklı coğrafyalarında bu alanda yapılmış olan araştırmalardan görülmektedir ki simgeler benzer biçimlerde ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı simgeler insanlığın ortak iletileri özelliğine sahiptir. Kaynağı doğa gözlemlerine dayanmaktadır. Bu gözlem sonucu oluşan simgeler evrensel, görsel bir dildir. Toplum kültür yapısı içerisinde yer alan mitoloji, inanç, geçmişten geleceğe simgelerle taşınmış kültürel unsurlardır. Simgeler yardımıyla gelecek kuşaklara aktarılan bu düşünsel oluşumlar, toplum yapılarını da belirlemede etkili olmuştur. Sanat, konu olarak ele aldığı sözel anlatılar ve bunlardan yola çıkarak oluşturulan biçimlere her dönem yönelim içinde olmuştur.

> "Özellikle mitoloji ilkel insanların imgelerinde yarattıkları hayali dünyanın gerçek dünyada semboller aracılığıyla var edilmesi çabalarıdır. En eski çağlarda var olduğuna, ondan sonra da dünyayı ve insanların kaderini daima etkilediğine inanılan bir gerçek. Bu öyküleri uydurulmuş ya da yaşanmış olaylar olarak ayakta tutan, yalnızca merak değildir. Tersine yerliler için bu mitler başlangıca ait, daha büyük daha önemli bir gerçeğin ifadesidir" (Mascetti, 1990: 12).

Simge yaratıcının gerçekliğini yansıtır ve mitoloji de bunu sözel olarak insanlara aktarır. Günlük yaşamımızda bize yabancı olmayan bu kavramları heykel, resim gibi biçimlerle birlikte kendi gerçekliklerimizi yaratmak için kullanırız. Simgeler, yapısı gereği yan anlamları içinde barındırır ve geçmişten kavramlar, izler taşırlar. Biçimler her zaman, yer aldığı toplumların dilinde açık bir şekilde değil, bazen gizli, tanımlanmayan bir şeyleri işaret eden bir yapıda olmuştur. Bu genelde toplumlar tarafından birbirine öğretilme yoluyla aktarılır ve üzerinde o toplumun kültürel kimliğini taşır. Simgecilik, inanç, örf, gelenek, mitoloji gibi toplum tarafından oluşturulmuş unsurların biçimidir. Bunlar genellikle akılcı anlayışın ötesinde zihinsel yollarla dış dünyayı gözlemlemeler sonucunda ortaya çıkan kavramlar olup biçimsel yollarla, simgeselleşmiş yapılardır. Tanımı yapılamayan, yabancı içsel oluşumlardan sonra ortaya çıkan nesneler, kavramlar insanların bilinç dışı olarak simgesel bir dünya yaratma eğilimlerinin olduğunun göstergesidir. "İnsanın sembol oluşturma eğilimini ve rüyaların onların dışavurum yolu olarak oynadığı rolü anlamak açısından önemlidir. Rüyaların çoğu, ilkel düşünceler, mitler ve ritüellere benzer imaj ve çağrışımlar içermektedir" (Jung, 2015: 43).

Sanatçılar, gördüğünü yapmaktan vazgeçtikleri dönemde yani modern sanatla birlikte bunu keşfetmiştir. Sembollerin yaratılma sürecinin kavranmasıyla, yaratılma, duygu ve düşüncelerin tekrar biçime dönüşmesi, aynen simgelerin ortaya çıkışı gibidir. Sanatın biçimsel arayışları sanatçıları simge biçim diline yöneltmiştir. Sanatçının iç dünyasında oluşturduğu biçim ve kavramlar, sanat alanında yapıt olarak nesneleşmiştir. Modern sanatın bu içsel, zihinsel yaratılara yönelmesi simge dilinin yer aldığı, kullanıldığı sanatsal alanlar ortaya çıkarmıştır. Dünya sanat tarihi içinde bu etkileri kübizm, soyut sanat ve kavramsal sanatta görebiliriz. Wilhelm Worringer soyut sanatın bu çağa özgü olmadığını ilkel toplumlarda görüldüğünü ortaya koyar. O dönemde yaşayan insanlar, doğa

karşısında kendilerini güvene almak düşüncesiyle biçimler oluşturmuşlar ve bu biçimlere anlamlar yüklemişlerdir. Böylece daha güvende olabileceklerini düşünmüşlerdir. İlkel toplumların bu şekilde oluşturdukları biçimler ile ilk soyut sanatın örnekleri ve temelleri atılmıştır (Worringer, 1985: 185). Modern çağı bu yönüyle etkisine alan simgeler, sanatı, daha bireysele doğru ve iç dünyaların yaratısı şeklinde biçimlenmeye yöneltmiştir. Kandisky bu yönelim doğrultusunda sembolün, duyularla algılanmayan tinsel bir varlık olduğunu vurgulamıştır. Resimlerinde ele aldığı simgeler folklorik olmaktan öte, evrensel anlamı olan simgeler olmuştur. Bu şekilde sanat, ilkel insanların yaptığı gibi özgür bir ruha, yapıya kavuşacaktır. Kübist sanatçıların nesneyi parçalayarak soyutlaştırma ve soyut anlatım diline doğru bir yönelimleri olmuştur. K. Maleviç, sanatın nesnelerden kurtulmakla başlayacağını savunarak, bu doğrultuda eserler ortaya koymuştur. P. Mondrian yatay ve dikeylikleri kullanarak soyut biçimlere ve kavramlara yönelmiştir. Bu şekilde anlamlandırdığı düşünce "dikeyler evrensel, nesnel, tinsel, aktif ve erkeksi; yataylar bireysel, öznel, maddesel, pasif ve dişisel kavramların simgesidir" (Bektaş, 1992: 67).

Sanat tümel olarak ele alındığında sanat yapıtları da birer simgedirler. Modern sanat simgelerle anlatımı temel sorun olarak ele almasa da, simgelerin bazı sanatçılar üzerindeki etkisini, bu simgelerin açıkça uygulandığı görülen yapıtlardan anlamak mümkündür. Simgeler kullanılarak ortaya çıkarılan yaratılar, biçimde tekrar bir simgeye dönüştürülmekte, böylece simge-heykel ilişkisi estetik unsur olarak birbirini taşımaktadır. Simge dilini kavramsal sanatta kullanan fluxus hareketi içinde yer alan Beuys simgelerden yola çıkarak eylemi sanatın içine yerleştirmiş bir sanatçıdır. Sanatsal performansında kullanmış olduğu malzemelerle olan ilişkisi onu sembolist yapmıştır. Modern sanat böylece, ortaya çıkışında sanatçının iç dünyasının baskın olduğu yaratıların altyapısını oluşturmuştur. Sanatta simgelerin ele alınmasının kültürel bir unsur olmasına karşın daha çok "sanatçıya kalırsa kültürlerden kopup doğaya yaklaşmaktır" (Levi-Strauss, 1991: 159).

> "İnsanların iç dünyalarında oluşturdukları imgeleri doğa ya da doğadan esinlenerek referans aldıkları işaretlerdir. Sanatçılar yaratırken iç dünyalarını zihinsel yolculuklarından sonra ortaya koyduğu aynı zamanda bunların sembolik anlatımları olan biçimlere dönüşmüştür. Bu biçimler İnsan ve dış dünya arasındaki hesaplaşma süreci, doğal olarak yalnız insanda gerçekleşir ve gerçekte içgüdü ve akıl arasındaki bir hesaplaşmadan başka bir şey değildir" (Worringer, 1985: 129).

Böylelikle sanatçılar daha bireysel, soyut ve öznel bir yapıya yönelim içine girmişlerdir. Bu yapı, simgelerin sanata olan etkisiyle yeni sözler, biçimler, kavramlar söylenmesini sağlamıştır. Günümüzde sanatın bütün ifade alanları gibi heykel sanatında da simge dili kullanılarak yeni biçim ve içerik arayışlarına devam edilmektedir

Günümüz Heykel Sanatında Simgesel Çözümlemeler

Tarihsel olarak insan uygarlığının yarattığı kültürlere bugünün penceresinden bakıldığında, insan zihniyle ortaya konan yaratıların, semboller aracılıyla taşındığı görülür. Simge ve " Imgeler tarih öncesi bir dünyaya doğru 'açılımlar'ı oluşturmaktadırlar. Bu onların en küçük başarıları değildir: farklı 'tarihler' onların sayesinde iletişim kurabilmektedirler " (Eliade, 2018: 194). Sanat bu iletişimi zihinsel yollarla yaratılan simgelerin tekrar yorumlanmasıyla biçimler yaratarak ortaya koyar. Simgelerin süreklilik özelliği sayesinde de sanat eserlerinde yeni biçimlerle zamanla zengin bir anlatım dili oluşmuştur. Simgeler, geçmişin izlerini taşımaları sebebiyle kendi zamanından uzak yaratılara yansırlar. Zaman içerisinde bu devinim, simgeleri evrensel bir yapı içerisine yöneltmiştir. Bu bağlamda simgeler, sanat eserlerinde ele alınan biçim ve içeriksel arayışlara, yeni biçimlerde evrensel özellikleriyle katkı sağlarlar.

Günümüz sanat dünyası içerisinde, geçmişin izlerini taşıyan simge biçiminin kullanılmasıyla yaratılan eserler oldukça yaygındır. Bu, içerik olarak, sanat yapıtlarına yeni anlam dilleriyle kavramsal alanlar açılmış olmasından, biçim olarak ise sanatçıların form çözümleme özgürlüğünün genişlemesinden kaynaklan bir durumdur. Sanatçı eserlerindeki simgesel etkileşimin biçime katkısına bugünün söylemlerini de eklemleyerek zengin içerikli bir yapıt meydana getirebilir. Simgeler ve sanat yapıtları benzer oluşum süreçlerine sahip oldukları için birbirlerine biçim ve içerik olarak katkı sağlarlar. Simgeler, bu özellikli yapılarıyla çeşitli uygulama alanlarında motif, çizgi, renk olarak günümüze kadar taşınmıştır. Bu araçlardan en önemlisi de dokumacılık olmuştur. Dokumacılık, insanlığın beraberinde günümüze kadar getirdiği, toplumların yapısı, düşüncesi, inançları hakkında bilgi veren sembol ve motiflerin yer aldığı geleneksel belgeler niteliğindedir. Toplumların gereksinimlerinden ortaya çıktığı için sürekliliğini korumuştur. Bu dokumalar, geleneksel el sanatları içerisinde değerlendirilir ve "İnsanlık tarihinin en eski sanatlarından biri, kuşkusuz dokuma sanatıdır. Dokumacılık, insanların soğuktan korunma, mevsimine göre giyinme, örtünme ve süslenme ihtiyacı sonucu doğmuştur " (Gürsu, 1998: 17). Dokumaların kilim, halı vb. üzerinde barındırdığı her türlü elemanlar raslantısal uygulanmış biçimler değildir. Toplumlar hakkında bilgi veren, kültür

devamlılığını sağlayan önemli, geleneksel sembolik anlatım dilidir. Belirli bir erek doğrultusunda, düşünceleri, imgeleri tanımlayan ortak bir anlamı olan kelime, şekil vb. unsurları da içine alan biçimselliklerdir. İnsanlar, akıl ve duyularıyla ortaya çıkartıp anlamlandıramadıkları şeyleri simgesel biçimlerin yardımıyla tanımlanabilir hale getirmişlerdir. Böylelikle nesnel olan her şey bu biçimsel yapının içerisinde yer alır (Gezer, 2012: 256).

Geleneksel sanatlarda biçimler anlatım dili olarak her türlü motif ve simgeler estetik unsur olarak ele alındığ gibi, bunlar aynı zamanda toplumların sosyal ve kültürel yapısını belirleyen önemli öğelerdir de. "Semboller, soyut olguları anlatmaya yarayan somut ifadeler ya da evrensel yasa, ilke, bilgi ve fikirleri açıklayan işaretler olarak tanımlanmaktadır" (Salt, 2006: 288). Çeşitli kaynaklarda ortaya konan bir olgu olarak, dokumalar, toplumların gereksinimlerinden ortaya çıkmış ve üzerinde o toplumun kendine ait belirleyici, tanımlayıcı simge ve motifler kullanılarak soyut düşüncenin yansıtıldığı unsurlardır denebilir. Geleneksel dokumalarda kullanılan simgelerin üzerinde taşıdıkları anlatımları ve hikâyeleri vardır. Bugün Anadolu'da bir köyde dokunan bir kilimde ele alınan simgelerin anlamıyla birlikte kendisi, Orta Asya'da bir kilimde ortaya konan sembollerin motif olarak biçim ve anlamından çok fazla bir değişikliğe uğramamıştır. Bu da ortak bir dilin oluşmasını sağlamış ve kültürel belleği taşıyan önemli bir unsur olmuştur. Geleneksel yöntemlerle günümüze kadar gelen bu dil, günümüz sanatında farkındalık oluşturarak bizi geçmişle buluşturan biçimsel yapıtlara dönüşmüştür.

Orta Asya'daki eski Türk toplulukları göçlerle Anadolu'ya getirdikleri dokuma, tekstil vb. ürünlerle birlikte simge ve inanç gibi değerlerini de taşımışlardır. Günümüzde geleneksel el sanatlarında ve diğer sanat dallarında bu simge ve motifler ele alınarak eserler üretilmektedir. Dokumalarda ortaya konan bezemeler değişmeden ve tekrarlar yapılmak suretiyle günümüze ulaşıp, çağdaş sanatlara esin kaynağı olmuştur. Orta Asya kültürlerinin oluşturduğu simgelerin biçimsel dilleri birçok sanat dalında işlenmiştir. Geçmişten günümüze taşınan simgeler bütün kültürlerde, kültürel değer olarak ele alınır. Simgeler herhangi bir insan topluluğunun üzerinde uzlaşı ile kabul ettiği, kendisine özgü anlam yüklediği nesne ya da im, işarettir. Bu tanımlardan yola çıktığımızda çok zengin bir geleneksel yapı ile karşı karşıya kalmaktayız. Halılardan, kilimlerden yola çıkarak günümüz sanatında yeni yorum ve üretimler yapan, halının, kilimin yapısını, desenlerini çok fazla bozmadan yorumlar getiren birçok sanatçı vardır. Eski toplumların ortaya koyduğu yaratılar, özellikle primitif toplumlarda üretilen şeyler modern dönem sanatçılarına ilham kaynağı olmuştur. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki, eski uygarlıkların ortaya koyduğu biçimsel yaratılar, simgeler, günümüze kadar çeşitli uygulamalarla, başka biçimlerin etkileşiminde görünürlüklerini devam ettirmişlerdir.

Faig Ahmed

Kilim ve halılar üzerindeki simgeler, bugünün sanatçılarına ilham kaynağı olmaktadır. Bu sanatçılardan Azeri sanatçı Faig Ahmed, hem heykel hem de yerleştirme işler yapmaktadır. Renk, motif, ve simgeyi içinde bulunduğu toplumun değerleri olarak kendi sanatsal penceresinden ele almıştır. Geleneksel el sanatlarından yola çıkarak eserler oluşturan Faig Ahmed, kendi kültürüne ait simgeleri üzerinde taşıyan ve dokuma yoluyla ortaya konan kilimleri kullanarak bugünün sanatı içerisinde biçimsel arayışlara yönelmiştir. Simgeleri üzerinde taşıyan, dokumacılıkta kullanılan kilimler, bugün kendisi bir simge haline gelmiş ve sanatta tekrar biçim değiştirerek heykel olarak ifade biçimi içerisinde anlatılarını, sanatcı yapıtlarında sürdürmeye devam etmektedir. "Gelenek, toplumu kendi kendini düzenleyen bir sistem olarak yaratmada ana faktördür. Halı, doğu geleneğinin güçlü bir sembolüdür, yok edilemez bir ikonun enkarnasyonudur. Sıradan bir insan sadece geleneğin rahatlığını ister, ancak bir sanatçı olarak bir tepki ve klişeleri yıkmaya çalışıyorum" diyen Faig Ahmed'in Resim 1'de yer alan 'dalga' isimli heykel çalışması biçim olarak kilim üzerindeki geometrik desenlerine gönderme yaparak yapıtlarında benzeşim kurmaktadır. Biçim ve içerik birlikteliğini bu ve diğer eserlerinde de ortaya koyarak geleneksel kilim simgelerini günümüz sanatı içinde yeniden biçime dönüştürmektedir. Çalışmalarına nasıl başladığını şu şekilde anlatmıştır. "Halılarda benim ilgimi çeken motifler vardı. Bu işe halıların üzerindeki motifleri, Orhun Yazıtları gibi antik sembolleri araştırarak başladım. İlham almak için çevremde olup bitenleri analiz etmeye çalışıyorum. Çünkü bu etrafımdan söylenen bir sözden, bir insandan da olabilir" (Bağlantı 1).

Bu bağlamdan yola çıkan sanatçı halıların üzerindeki motiflerin çoğunun antik yazılar olduğunu belirtir. Latin Amerika veya dünyanın herhangi bir yerinde dış dünyaya kapalı topluluklar hala yaşamaktadırlar. Bunlar kendilerini koruyarak, fazla bir değişime dönüşüme uğramamışlardır. Bu özellikli yapıları sayesinde geçmişe ait gelenek, görenekleri, oluşturdukları simge ve motifleri hala ilk günkü gibidir. Bu tür topluluklar, kabileler yaşadıkları çağda da kendilerine ait olanları, geçmişten getirdiklerini uygulamaya devam eder. Sanatçı, kapalı

toplumların bu özgünlüğünü koruyup geleneksel yapılarını oluşturan kendi kültürel unsurlarını yaşayabilen yerler olduğunu ifade etmiştir. Buralarda değişim olmadan gelenekselliğin canlılığını hala sürdürüyor olabileceğini ve geçmişe dair bilgilerinin -sembol ve motiflerin- doğru bir şekilde elde edilerek özgün yapıtlara dönüşebilirler. Sanatçı bu yaklaşımla çağdaş heykel sanatına biçimsel önermelerle özgün eserler ortaya koyar. Yapıtlarındaki biçim arayışları simgeler sayesinde geçmişle bağlantılar kuran özgün, evrensel bir anlatım dili oluşturmuştur. Ortaya koyduğu görsel anlatım diliyle, biçimsel arayışlarına, formsal çözümlemelerinin yanısıra yaşadığı ve tarihsel geçmişe sahip simgesel unsurlara da yer vererek geleneksel bağ kurmuştur.

> Projelere göre hangi halıları kullandığım farklılık gösteriyor. Bazen Azerbaycan halılarını, bazen İran, Güney Azerbaycan, bazen de Türk halılarını daha fazla kullanıyorum. Ana motifli halılar oluyor. Bu ana motiften halı serileri türüyor. Mesela ejderha halı motifi serisi var. Bunun çok uzun bir tarihi var ama her bölgede bu motif değişiyor. Bu motifin değişmiş en son hali 18-19'cu asırlarda Azerbaycan'ın Karabağ ve birkaç bölgesinde halılar üzerine işleniyordu. Bu simgeler Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir ve Uygur Türklerinde bu daha yoğun kullanılmış ve stilize edilmiş olarak günümüze ulaşmış figürlerde söz konusudur (Bağlantı 1).

Bu konuda Kılıçkan, "Halı dokumacılığında çoğunlukla geometrik ve bitkisel motiflere yer verilirken İslamiyet'ten önceki dönemlerde Hun ve Uygur Türkleri kullandıkları halılarda aslan, geyik, at, sığır, dağ keçisi, koyun, horoz, kurt, boğa, kartal gibi figürlü bezemelere yer vermektedirler" (Kılıçkan, 2004: 40). Bundan çıkarsama yapacak olusak, Türklerde stilize edilerek simgeselleştirilmiş hayvan üsluplu motif ve desenler çeşitli geleneksel dokumalarda, sanatsal uygulamalarla devam ettirilmiştir.

Resim 1. Wave, heykel. Faig ahmed. 2011.

Sanatçı, bu geleneksel kullanım eşyasının, kullanım alanları dışında sanat malzemesi olabileceği gerçeğini, izleyiciyi

karşı karşıya bıraktığı yapıtlarla göstermektedir. Simgeye dönüşmüş olan kilim, sanatçının tekrar ele almasıyla düşünsel boyut ve biçimsel sınırlılıklarını değiştirmiştir. Ortaya koyduğu anlatım dilinde geleneksel izleri de belirterek geçmişin biçim içeriğinden kopartmadan yeni önermeler sunar. Bu şekilde simgeleşmiş biçimlerle yaratılan eserler günümüzü geçmişle buluşturan, kültürel farkındalık oluşturur.

> Bu konuda Jessica Hemmings sanatçı için "Ahmed'in geleneksel Azeri halılarının tahsisi ve yeniden tasarımı, her yerde geleneksel bir zanaattan yararlanıyor. Bir halı, eskiden geçmişte maddi kültür olarak bildiğimiz şeyleri değil, aynı zamanda şu anda neleri memnuniyetle karşıladığımızı da sorgulayabilir. Ancak, çocukluğundan farklı olarak, makasla tasarım yapmanın aksine, halılarının oynadığı optik oyunların birçoğunun yapısal müdahalelerden ziyade görsel olduğunu kabul etmek önemlidir. Halının içine sızıntılar, kabarıklıklar ve çarpıtmalar dokunmaktadır. Yakın zamana kadar, görünür 'hasar' yüzeysel, sağlam yapının altındaydı. Sadece Yerçekimi ve Gravite (2014) veya halı Impossible Viscosity gibi son kurulumlarda (2012) değişmiş tekstil yapısıdır. Ahmed'in yarattığı çarpıtmalardan çok daha fazlası optik oyunlardır. Sonuç olarak, Ahmed ile çalışan dokumacılar temel olarak zanaatlarını değiştirmemişlerdir. Değişen şey, bu halıların taşıdığı semboller ve onunla, onların anlamı.'' Hemmings, (Bağlantı 2).

Sanatçının Resim 2' deki çalışması, geleneksel dokuma yöntemi kullanılarak üç boyutlu biçime dönüştürülmüştür. "Halı Ekolayzer, halı zemin üzerine bırakır. Halının renklerinden kısımlar, üç boyutlu gökkuşağı piramitleri gibi yükseliyor. Halı bölümleri beyaz, geometrik heykeller içinden görünür" Scarborough, J. (Bağlantı 3). Bu ve diğer eserlerinde ele aldığı malzeme, kültürel etkileşimi olan Türkiye, İran, Hindistan, Kafkas dokumaları ve orijinal desenlerini yorumlamaktadır. Sanatçı eserlerini oluştururken, geleneksel dokuma tezgâhında simgeleri manipüle ederek, kendine özgü desenleriyle yeniden yaratmaktadır. Böylece geleneksel yöntemle dokunan halılar, eskiyle yeniyi buluşturan yeni yapıtlar haline dönüşmektedir.

Resim 2. Carpet Equalizer, Faig Ahmed , 2012.

Simgeleri çağdaş heykel sanatı içinde biçim yaratmada kullanan Faig Ahmed, "Halılarda benim ilgimi çeken motifler vardı. Bu işe halıların üzerindeki motifleri Orhun Yazıtları gibi antik sembolleri araştırarak başladım. İlham almak için çevremde olup bitenleri analiz etmeye çalışıyorum. Çünkü bu etrafımdan söylenen bir sözden, bir insandan da ola bilir" (Bağlantı 1).

Diğer eserlerinin nasıl meydana geldiğini açıklayan Ahmed, "Tasarımlarımı mühendislik kâğıdına aktarıyorum ve sonra halı dokuyan bir imalatçıya veriyorum. Halının eski tekniklerinden başka, burada halı imalatçıların kendi dokunuşları çok önemli. Halının her bir ilmeğinde bu insanların enerjisi var. Böylece geleneksel tekniklerle modern

firiklerin bir araya gelmesi sonucunda bu eserler ortaya çıkıyor" (Bağlantı 1). Geçmişi üzerinde taşıyan sembollerin biçim ve içerik dillerini kullanarak yeni biçimler oluşturmaktadır. Geleneksel halılar üretme yöntemiyle meydana getirdiği eserleriyle, sembol dilini sanatsal bir dil olarak dönüştürmektedir. Bu şekilde iki unsuru bir yapıt üzerinde buluşturarak yeni eserler olarak ortaya çıkarmaya devam etmektedir.

Süleyman Saim Tekcan

Türk sanatında simgesel dili sanatın bir çok alanında kullanan sanatçı Süleyman Saim Tekcan, eserlerinde Anadolu'ya ait simgelerin biçimsel dilini form çözümlemede kullanmaktadır. Özgün baskı konusunda önemli çalışmalar yapan sanatçı aynı zamanda üç boyutlu heykel çalışmaları da gerçekleştirmektedir. Gerek içeriksel olarak gerek biçimsel olarak simgelerin anlatım gücünü yapıtlarında değerlendirmektedir. Anadolu uygarlıklarının simgeleri, Osmanlı kaligrafisi ve Türk tarihinin başlangıcından itibaren varlığı bilinen mezar taşları, sanatçının yapıtlarına esin kaynağı olmuştur. Resim 3'te de görülen, yaptığı rölyef ve heykellerde genellikle Selçuklu dönemi yapıtlarındaki form çözümlemerinin yansımaları vardır. Sanatçı, Türk kültürünün M.Ö. IV. - II. yüzyılları arasında yapılmış olan kurgan (mezar)'lardaki buluntuların yapıtlarına olan yansımasıyla günümüz çağdaş sanatında eserler üretmektedir. Bu simgesel biçimleri kullanma yöntemiyle geçmişin günümüz dünyasındaki görünürlüğünün iletişim dilini oluşturmaktadır. Yapıtlar böylelikle geçmişi günümüze getiren estetik bir unsur olarak günümüz heykel sanatı içerisinde izleyiciyle buluşmuş olur (Şener, Bağlantı 4). Gelenekselleşmiş biçimler simgesel unsur olarak kültürleri taşıyan, geçmişle gelecek arasında bağlar kuran bir yapı özelliğiyle, "bilinçli bir uzun soluklu yolun yaratıcı dinamizmi içinde bir "sentezi evet, gerçekleştirmiş sanatçı karşımızda durmaktadır ki, bu; "gelenek" ve "modernite" kulvarının kesişme noktasıdır" (Bağlantı 5).

Resim 3. Heykel ve Gravür Sergisi Atlar, Hatlar ve Süleymanname, Istanbul, 2019.

Mustafa Bulat

Bu konu bağlamında çalışmalar yapan bir diğer sanatçı olan Mustafa Bulat yapmış olduğu eserlerde mitoloji ve Anadolu Türk kültürüne ait simgeleri ele alarak heykeller yapmaktadır. Resim 4'te Atatürk Üniversite'nin giriş kapısına Serap Bulat ile uygulamış olduğu anıt heykel Türk kültürüne ait çift başlı kartaldır. Çift başlı kartal Türk kültüründe, mitolojide, inanç dünyasında kavram, biçim olarak yer almıştır. Hunlar, Uygurlar ve Selçuklu ve Anadolu Türk topluluklarında yaygın olarak kullanılmış ve kullanılmaya devam etmektedir. Çift başlı kartal içerik olarak tanrıya açılan göğün kapısını bekleyen bekçileri sembolize eden mitolojik, inançsal bir simgedir. Islamiyet öncesi Türk inancında yer alan şamanlar yeryüzünden göğe yükselerek merkezde yer alan yıldıza ulaşıp orada konumlanmaktadırlar. Bu şekilde tanrının elçisi olarak kartal biçiminde yer ile gök arasındaki iletişimi kuran önemli bir figür olan bir inançsal simge olarak görülmüştür. Gümümüz heykel sanatı içerisinde sanatçıları etkileyen ve yeni biçimlere yönelten bir biçimdir. Heykeltıraş Mustafa Bulat Türk kültüründe önemli olan bu simgeyi günümüz sanatı içerisinde kendi oluşturduğu biçimlerle yorumlayarak geçmişle bu günün kültürel bağlarını eserlerinde ortaya koymaktadır.

Resim 4. Çift Başlı Kartal Anıt Heykeli, 390x310x250cm, Aliminyum Döküm, Erzurum, 1995 .

Kartal simgesi için dünya kültür tarihine bakıldığında, çok farklı kültürlerde simge olarak ele alındığı görülür. Yunan mitolojisinde Zeus'un yardımcısı olarak tanrıyı simgelediğine inanılmıştır. Sümerlerde birçok alanda yaygın olarak kullanılan bir simge olmuştur (Gezgin. 2007: 113.115). (Çoban, 2020: 59). Altay bölgelerinde sırıkların başlarına çift başlı kartalların yontma yöntemiyle yapılmış olduğu yapılan kazılarda ve bu yöndeki araştırmalarda ortaya konmuştur (Ögel, 1998: 598).

Anadolu'da güç ve egemenliği simgeleyen tek ve çift başlı kartal biçimleri, Göktürkler, Gazneliler, Büyük Selçuklular, Artuklular ve Anadolu Selçuklularında mimari unsurlarda, paralar, dokumalar, ahşap süslemeler ve madeni nesnelerde olmak üzere birçok sanat dalında kullanılmıştır. Selçuklu devletinde önemli bir yere sahip olan çift başlı kartal figürü arma olarak kullanılmıştır (Çelik, 2020: 46). Aynı zamanda çift başlı kartalın

Mezopotamya'da Sümerler tarafından da kullanıldığı araştırmalarla ortaya konmuştur. Kartal Sümerlerde 'imdigud' olarak adlandırılmıştır. Başka medeniyetlerde de kartal figürü gerçekçi bir üslupla yapılmıştır. Türk kültüründe kartal figürünün diğer kültürlerin tersine stilize edilerek kullanıldığı görülmektedir. (Çoban. 2015, 60).

Günümüz sanatında ve dokumalarda kullanılan çift başlı kartal figürleri, Türkmenistan'ın Ersarı ve Yomut Boylarında halılarda işlenmekte olup, eski milli geleneğin Hazar Denizi doğusunda yaşatıldığının delilidir (Görgünay Kırzıoğlu, 2001: 161). Anadolu çoğrafyasında bu geleneğin devamı olarak bu simgeler günümüz sanatı içerinde ele alınarak sanatsal unsur olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç

İlk çağlardan bu yana insanoğlu her türlü iletişimini yarattığı simgeler aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Süreç içerisinde bu yaratılan biçimler sanatta estetik unsur olarak ele alınmıştır. Simge ile sanat arasındaki ilişkiyi biçim - içerik olarak inceleyen bu araştırmada, toplum, simge ve sanat ilişkisinde ortaya konan biçimlerin, simgelerin dönüşüm ve sürekliliğine etkisi olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Simgeler bu yöntemle varlığını çeşitli pratik alanlarında göstermiştir. Sanat ve simge birbirine biçim dilleri yaratma alanları açarak sürekliliklerini dün olduğu gibi bugün ve gelecekte de sürdürmeye devam edecektir.

Simgelerin doğa ile ilişkisi, bilinmezleriyle birlikte, görsel yaratıcı sanatın ortaya çıkmasını sağlar. Aynı zamanda toplumların kültürel yapısı içerisinde, sürekliliği olan ve kendilerine dönük duygu durumlarını da içinde barındırmıştır. İnsanoğlu, çok eski zamanlarda da mağaraların duvarlarına dışarıdaki biçimleri resimlerken ortaya koydukları gerçek ve soyut düşünceyi, biçimsel olarak aktarmışlardır. Modern çağda da simgeler, içsel yolculukların ve bilinç dışının, akıl yoluyla uygulandığı biçimsel bir sanat yapıtı olarak ortaya çıkmaktadır.

Sanat içerisinde varlığını sürdüren simgeler, heykel sanatı içerisinde de yeni form arayışlarına kaynaklık yapmış, çağın ortaya koyduğu malzeme ve buna bağlı form arayışlarında plastik çözümlemelerde önemli bir unsur olmuştur. Simgeler, günümüzde dünya sanatı ve Türk çağdaş heykelinde biçim ve içerik etkisiyle, yeni biçim ve içerik önerimleriyle sanat yapıtı olarak tekrar görünür olmaktadır.

KAYNAKLAR

Bektaş, D. Çağdaş Grafik Tasarımının Gelişimi. İstanbul, yapıkıredi yayınları, 1992.

Çelik, A. 'Niğde Sungur Bey Camiinde Bulunmuş Olan Çift Başlı Kartal Figürlü Halı Üzerine Düşünceler', Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 9. 2020

Çoban, İ. 'Türk İkonografisinde Kartal Motifi ve Çağdaş Türk Resim Sanatına Yansımaları', İdil, 4 (16) , 2015.

Eliade, M. İmgeler ve Simgeler, (çev. M. A. Kılıçbay), 3. Baskı , Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2018

Fromm, E. 'Rüyalar, Masallar, Mitoslar', İstanbul, 1990.

Frolov, U. 'Tarih Öncesi Sembolizmin lkeleri'. Felsefe Dergisi, 1990.

Gezer, Ü. 16 yy. Osmanlı kumaşlarındaki motiflerin sembolik yönden incelenmesi ve geleneksel Türk sanatları anasaat dalı, halı kilim ve kumaş desenleri programı, 2012.

Gezgin, Deniz. Hayvan Mitosları. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2007.

Gürsu, N. Türk Dokumacılık Sanatı: çağlar boyu desenler. 1. Baskı, İstanbul: Redhouse Yayınları, 1998.

Gombrıch, E. H. Sanatın Öyküsü, (çev. Erol Erduran, Ömer Erduran). İstanbul: Remzi Kitpevi, 2002.

Görgünay Kırzıoğlu, N. Altaylardan Anadolu'ya Türk Dünyasında Ortak Yanışlar. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.

Hildebrand, A. Resimde ve Heykelde Biçim Sorunu, (çev. Hakan Anay). 1. Baskı, Istanbul: Janus yy, 2016.

Jacobđ, Jolande. C. G Jung Psikolojisi, (çev. Mehmet Arap). İstanbul: İlhan yayınevi, 2002.

Jung, G, C. İnsan ve Semboller, (çev.Hatice Mukaddes İlgün). İstanbul: Kabalcı yy, 2015.

Kılıçkan, Hüseyin. Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Bezeme Sanatı ve Örnekleri. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2004.

Lacan, J, J, Laplance. J, B, Pontalıs. (Vocabularie de la Phychanalys). Paris, 1964, 1967.

Lenoir, B. Sanat Yapıtı (çev. Aykut Derman) 4. Baskı, İstanbul: Yapı Kıredi Yayınları, 2005.

Luckert, Karl, W. Göbekli Tepe, (çev. Leyla, T, Basmacı). İstanbul: Alfa, 2018.

Mascetti, M, D. İçimizdeki Tanrıça, Kadınlığın Mitolojisi, (çev. Belkıs Çorakçı). İstanbul: Doğan Kitapçılık A.Ş. 1990

Micheal Ann Holly. Panofsky ve sanat tarihinin kökenleri, (çev. Orhan Düz). İstanbul: Dedalus kitap, 2012-2016.

Ögel, Bahaeddin. Türk Mitolojisi I. Ankara: Türk Tarih Kurum Yayınları, 1988.

Salt, A. Ansiklopedi: Semboller. istanbul: Ruh ve Madde Yayınları, 2006.

Turani, Adnan. Dünya Sanat Tarihi, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1999.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.

Worringer, W. Soyutlama ve Özdeşleyim. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1985.

Ziss, A. Estetik (çev. Y. Şahin). İstanbul: Hayalbaz kitap, 2009.

Görsel kaynaklar

Resim 1: https://www.inverse.com/article/9667-faig-ahmed-s-distorted-pixelated-rugs-are-textile-acid-trips/amp

Resim 2: https://casavogue.globo.com/LazerCultura/Arte/noticia/2014/08/tapetes-como-obras-de-arte.html.

Resim 3: http://sanatmekanzaman.com/heykel-ve-gravur-sergisi-atlar-hatlar-ve-suleymanname/.

Resim 4: https://twitter.com/atauni1957/status/1089512395456815104/photo/.

Bağlantılar:

Bağlantı 1: http://www.faigahmed.com/ , Erşim Tarihi: 10. 11. 2020.

Bağlantı 2: https://perhapsperhapsperhaps.typepad.com/what_the_butler_saw/2014/05/faig-ahmed-creates-warped-rugs-in-dialogue-with-traditions-by-james-scarborough.html, 10. 11. 2020.

Bağlantı 3: https://www.jessicahemmings.com/faig-ahmed-surface-design-journal/, 10. 11. 2020.

Bağlantı 4: http://www.suleymansaimtekcan.com/pPages/pArtist.aspx?paID=355&section=550&lang=TR&periodID=&pageNo=8&exhID=0, Erişim Trihi: 9. 11. 2020.

Bağlantı 5: http://www.suleymansaimtekcan.com/pPages/pArtist.aspx?paID=355&section=550&lang=TR&periodID=&pageNo=8&ex hID=0, Erişim Tarihi 9. 11. 2020.

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

FORM SYMBOL INTERACTION IN TODAY'S SCULPTURE ART

Metin Kar

ABSTRACT

Man-made creations in different civilizations established from the past to the present have the characteristic of symbolic language. Symbols are used by societies as a language of visual communication. The formal symbols used for communication have created new expression languages in the process of influencing the art by the means of interrelationship of form and content. These requirements have made the shape of the symbols minimal, understandable and easy to remember. Symbols created in the historical process have carried themselves to multi-layered and rich narrativistic areas by being included in other creations. By either concealing themselves or operating openly, symbols enabled transformation and the emergence of new perspectives of meaning. Art and symbols, which can count as a language of meaning, have been evaluated in the method of form-content unity. This interaction allows the created works to be distinguished from other objects as works of art. As we can observe, in works of art, they are effective in the formation of content as well as the effect on the form. New works of art have been created by using the symbols in the process of form analysis in sculpture. These creations also provide temporal communication tools as the symbols carry them over from the past. The use of symbols in this aspect in contemporary sculpture art is an effective factor in creating new forms by providing depth of meaning to the works. Like all the art and artists from all over the World, Turkish artists were also influenced by symbols and from time to time they used these forms in their works. Today, there are many sculptors who are influenced by symbols and express their feelings towards objective reality through the forms they create. In this article, the symbolic forms of some Turkish sculpture artists will be evaluated with theoretical integrity through plastic analysis and theoretical evaluations, examined from their own sculptures.

Keywords: Form, content, symbol, art, modern sculpture